

ΕΚΦΡΑΣΗ

ΣΧΟΛΗ
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ
ΧΟΡΩΝ

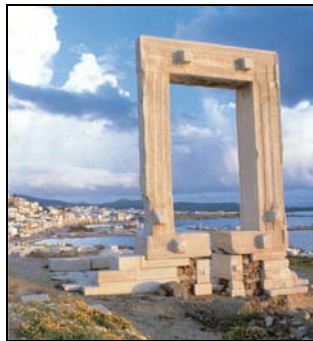

ΧΟΡΕΥΤΙΚΟΣ
ΟΜΙΛΟΣ
ΦΟΙΤΗΤΩΝ

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΩΝ
ΧΟΡΕΥΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

« Νάξος »

Χοροί – Έθιμα – Φορεσιές – Λαογραφία

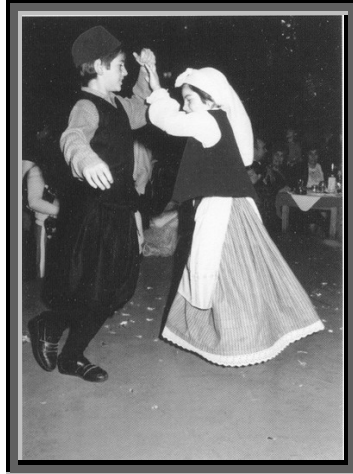
Σάββατο & Κυριακή 26-27 Μαρτίου 2005-03-11

Εισηγητής : Ψαρρός Απόστολος, καθηγητής χορού Χ.Ο.Φ.

Υπεύθυνοι Διοργάνωσης :

Ζαννίκου Στέφανι, Καθηγήτρια Χορού «ΕΚΦΡΑΣΗ», Βροντάδος Χίος
Λιγνού Ιουλία, Καθηγήτρια Χορού «Λέων Αλάτιου» & Χιώτικων Συλλόγων
Αντωνίου Σταύρος, Καθηγητής Χορού του Χορευτικού Ομίλου Φοιτητών, Χ.Ο.Φ.

Χοροί

Η Νάξος, νησί του γλεντιού, του Ζιονύσου και του Απόλλωνα, αποτελεί κεντρικό πυρήνα και αυθηρό μουσικό κύτταρο ανάμεσα στα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων. Ο παρακάτω στίχος αντιπροσωπεύει το ρόλο της μουσικής και του χορού στη ζωή των κατοίκων : « Ήταν η ζωή μας στίχος-λυερός χορός, τραγούδι κι ήχος...».

*Στους αξιώτικους χορούς υπάρχει έντονο το ερωτικό στοιχείο και είναι χοροί αντικρυστοί, συρτοί και συντεχνιακοί. Οι επιρροές στη μουσική και στους χορούς του νησιού είναι σε μεγάλο βαθμό Μικρασιατικές κυρίως από τα μεγάλα αστικά κέντρα (Σμύρνη, Πόλη). Οι βασικοί χοροί της Νάξου είναι ο **Συρτός** (σε αργό ή γρήγορο κινητικό μοτίβο), ο **Μπάλος** (όχι ως αυτόνομος χορός αλλά συνέχεια του Συρτού), η **Βλάχα** (με παραλλαγές ανά χωριό), ο **Καλαματιανός** (επιτάσημος συρτός) και τέλος ο **Βιτζηλαιαδιστικός** (αυτρικός χορός). Υπάρχουν και άλλοι χοροί οι οποίοι όμως δεν επιβίωσαν στην πάροδο του χρόνου (π.χ. η*

Βλαχοπούλα και τα Κοτσάκια) καθώς και οι αποκριάτικοι *Μιμητικός, Γεροντίστικος και Νικηντρές*. Το μέτρο σχεδόν όλων των χορών είναι 2/4 πλην του *Καλαματιανού* που είναι 7/8.

Ο *Συρτός* είναι ο πλέον αγαπητός και διαδεδομένος χορός της Νάξου. Χορεύεται σε όλες τις περιστάσεις και έχει αργό ή γρήγορο ρυθμό, ανάλογα με τις προτιμήσεις του πρωτοχορευτή, ο οποίος και «παραγγέλλει», «πληρώνει» και χορεύει την παρέα του. Στο χορό αυτό ο χορευτής έχει μεγάλες αυτοσχεδιαστικές δυνατότητες, κάνοντας φιγούρες, τα λεγόμενα «τσαλίμια». Στην αρχή του χορού πολλές φορές σηκώνονταν 7-8 νέοι άντρες και ξεκινούσαν με αργούς σκοπούς να κάνουν καβάρια (τσαλίμια) και χτυπήματα και έδιναν το έναυσμα να σηκωθούν και οι κοπελιές στη συνέχεια είτε απλά, είτε με το μπάλλο (τραγούδια 16-23).

Ο *Μπάλλος* είναι χορός ελεύθερος και αντικρουστός. Χορεύεται σε συνέχεια του Συρτού και χορεύει μόνο το πρώτο ζευγάρι. Πότε δε χορευότανε μπάλλος αν δεν είχε προηγηθεί συρτός. Καθ' όλη τη διάρκεια του χορού ο λαουτιέρης τραγουδά αυτοσχέδια δίστιχα (κοτσάκια), ανάλογα με τα χαρίσματα και τα χαρακτηριστικά των χορευτών. Οι κινήσεις του είναι νοηματικές, εκφραστικές και εξωτερικεύουν τα συναισθήματα του καβαλιέρου προς την ντάμα του. Οι κινήσεις του καβαλιέρου είναι είτε επιθετικές, με σκοπό το φιλί, είτε κυκλικές, αναγνωριστικές για να την εντυπωσιάσει και να την «κυριεύσει» βρίσκοντας τα αδύνατά της σημεία. Η ντάμα συνεχίζει αυτό το ερωτικό παιχνίδι, με σεμνές αλλά γρήγορες κινήσεις και στροφές για να αποφύγει

τις «εφόδους» του καβαλιέρου. Όταν κάποιος καβαλιέρος είχε χορέψει αρκετά, μπορούσε κάποιος άλλος χορευτής, οικείο πρόσωπο της ντάμας κάνοντας το «Μπαρντό» (δηλαδή με το παρντόν) να «βγάλει» το χορευτή από το χορό και να τη χορέψει αυτός (μπορούσε να γίνουν και δυο και τρεις εναλλαγές) (τραγουδία 12-14).

Η **Βλάχα** είναι χορός κυκλικός και χορεύεται από άντρες και γυναίκες με λαβή από τους ώμους. Χορευόταν κυρίως την εποχή των Αποκριών και το όνομά της το πήρε μάλλον από ένα τραγούδι γνωστό πανελληνίως : «Στην κεντημένη σου ποδιά, βρε βλάχα, βλάχα, βλαχοπούλα κι αρβανιτοπούλα», οι εναλλαγές στο σκοπό του οποίου αναλογούσαν με τον υπάρχων σκοπό που παιζόταν στα χωριά. Αποτελείται από δύο μουσικά μοτίβα, ένα αργό και ένα γρήγορο και συνήθως συνοδεύεται από τραγούδι. Τα βήματα του χορού διαφέρουν από χωριό σε χωριό, όπως επίσης και τα τραγουδία που τον συνοδεύουν. Πολλές φορές το χορό συνόδευε τραγούδι χωρίς όργανα και ήταν στρωτός (τραγουδιστή Βλάχα), αλλιώς ήταν πηδηχτός και συνοδευόταν από τα τσαμπουνοντούμπακα (ντουμπανιστή Βλάχα). Στα κάτω χωριά ο χορός ονομάζεται και **Ντίρλα** (από το τουρκικό *dıra(n)maç* = μουρμουρίζω κουραστικά, δημιουργώ κουραστικούς θορύβους). (τραγουδία 6-10) .

Ο **Καλαματιανός** ή **Καλαμαθιανός** όπως λέγεται, είναι ο γνωστός επτάσημος Συρτός χορός και συνήθως με αυτόν ξεκίναγαν τα γλέντια. Προφανώς ο χορός αυτός δεν έπρεπε να φέρει αυτό το όνομα, αλλά πιθανότατα η συνήθεια που επικρατούσε να ξεκινάνε τα γλέντια με το

κλασσικό τραγούδι «Μαυτήλι Καλαματιανό» καθιέρωσε αυτό το όνομα στο συρτό αυτό. Στην Αλείραυθο λέγεται και Κοτσάτος (όπως και ο Συρτός άλλωστε) μιας και στο σκοπό του προσαρμόζονται αυτοσχέδια κοτσάκια (τραγούδια 1-3).

Ο Βιτζηλαιαδίστικος είναι αυτρικός χορός από το χωριό Κορωνίδα και οφείλει το όνομά του στην οικογένεια των Βιτζηλαίων, οι οποίοι ήταν και οι μοναδικοί που το χόρευαν. Σήμερα είναι γνωστός και ως «Χορέφετε-χορέφετε» που στην υπόλοιπη Νάξο χορεύεται ως μπάλος (τραγούδια 4-5).

Ο χορός «Κοτσάκια» χορευόταν κυρίως στην Κωμιακή (Κορωνίδα) και ήτανε συνήθως ο χορός που ακολουθούσε τον Καλαματιανό στο ξεκίνημα του γλεντιού. Στο σκοπό αυτό οι οργανοπαίχτες έλεγαν κοτσάκια σε όλους τους συμμετέχοντες στον χορευτικό κύκλο και έτσι ο χορός κρατούσε πολύ ώρα (τραγούδι 15). Πάντως πρέπει να επισημάνουμε ότι τα τελευταία χρόνια δεν έχει παρουσιαστεί σε χορευτική παράταση οπότε τα στοιχεία για την μορφή του είναι ελλιπή και όχι πλήρως διασταυρωμένα.

Στο χορό Νικηντρέ, ο οποίος μοιάζει με παιδικός, κρατιούνται με μαυτήλι και τραγουδούν :

«Νικηντρέ, Νικηντρέ γειά σου Γιάννη Κουτεντέ»

Λένε τα ονόματα ενός, ενός με τη σειρά και σε όποιον αναφέρονται λέει :

«Θα περάσω, θα περάσω και το στοίχημα θα χάσω»

Τότε περνά το μαντήλι κάτω από τα πόδια του και εξακολουθεί να το κρατάει ενώ οι άλλοι συνεχίζουν να χορεύουν. Αφού περάσουν όλοι, ο τελευταίος, που δεν έχει κάποιο να κρατάει, περνάει ανάποδα και έχει πλάτη με τον προηγούμενό του. Κάποιος άλλος κρατάει λουρί και χτυπά τους δύο τελευταίους, οι οποίοι πολλές φορές κρατιόνται από τα χέρια μιας και τα μαντήλια δεν είναι γερά. Έτσι σχηματίζεται μια αλυσίδα σαν ένα σχοινί με μαντηλάκια. Ο χορός παίζεται με τσαμπούνα.

Χορός που μοιάζει με τη Βλάχα στο πιάσιμο στους ώμους και στα αρχικά βήματά του είναι ο Μιμητικός Αποκριάτικος χορός, ο οποίος χορευότανε στο Φιλώτι. Με αυτό το χορό δίνανε πάντα τον τερματισμό της διασκέδασης μέσα στα σπίτια. Με κινήσεις μιμούνταν όλες τις εργασίες του Νικαριώτη γεωργού, από τη σπορά των κουκιών μέχρι τον τρόπο που τα αλώνιζε και τα σάκιαζε για να τα φορτώσει για το σπίτι. Ένας τραγουδιστής ξεκινούσε το τραγούδι και επαναλάμβανε στίχο - στίχο όλος ο χορός :

Βρε μια χρονιά που πέρασα από κει στη Νικαριά,

είδα πως τα σπέρνανε οι Νικαριώτες τα κουκιά

στην επανάληψη του δεύτερου ημιστιχίου του δεύτερου στίχου από το χορό, με βήμα σημειωτόν οι χορευτές γυρίζανε όλοι προς το κέντρο του κύκλου και με χειρονομίες απομιμούνταν τη σπορά των κουκιών και λέγανε:

Έτσι δα, έτσι δα, μωρ' έτσι δα τα σπέρνανε και τα παραχώνανε (2)

Αντίστοιχα συνέχιζε :

Μωρ' άμα/ βρε όταν /πάλι/ άμα ξαναπέρασα από κει στη Νικαριά
είδα πως βοτανίζανε/ θερίζανε /αλωνίζανε / λιχνίζανε / σακκιάζανε
οι Νικαριώτες τα κουκιά.

Έτσι δα, έτσι δα, μωρ' έτσι δα / ετσά τα βοτανίζανε/ θερίζανε
/ αλωνίζανε / λιχνίζανε / σακκιάζανε και τα
εξεχορίζανε / εχεροβολίζανε / κοπανίζανε / ξεχωρίζανε /
αρπούσανε και τα ντουμπανούσανε

Στο τέλος ο καβαλιέρος αρπούσε τη ντάμα του από τη μέση και τη σήκωνε
ψηλά και στηρίζοντάς την πάνω στο στήθος του τη σάκκιαζε και τη
ντουμπάνιζε σα νατανε σακκί με κουκιά..... και τελείωνε ο χορός.

Ο Γεροντίστικος χορός χορευόταν τις απόκριες στο Φιλώτι μόνο
από παντρεμένους άντρες και γυναίκες προχωρημένης ηλικίας και ήταν
δίχως όργανα μόνο με το αποκριατικό τραγούδι (αισχροτραγουδο).

Επιπλέον αναφέρονται ως αποκριατικοί και οι χοροί «Πιπέρι»,
«Μαμουτζέλος», «Τσαμπουνόπορκα», «Χορός των Κορδελλάτων» και
«Αράπης» για τους οποίους δεν υπάρχουν αναλυτικότερα στοιχεία.

